

Верховод І.С.
кандидат економічних наук, доцент
кафедри соціоекономіки та управління персоналом
Васніцька С.В.
магістр
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Проблеми соціальної політики та охорони навколишнього середовища займають все більш помітне місце в системі світових пріоритетів. В даний час, підвищується міжнародна увага до ефективності соціального захисту та природоохоронної діяльності, особливо в розвинених країнах, в яких такі цінності активно втілюються в стратегії економічного розвитку. У зв'язку з цим, особливо актуальним є вивчення фінансового механізму забезпечення соціальної та екологічної безпеки. До прикладу, в Україні 30 вересня 2019 року Президент України видав Указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», в якому підтримав забезпечення досягнення глобальних цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України [1].

Проблемою є те, що фінансові інструменти забезпечення екологічної безпеки в Україні застосовуються не повністю, адже відсутня система торгівлі правами на забруднення, оренда безпечних промислових технологій та обладнання для охорони навколишнього середовища та інше. Екологічні податки є одним із джерел фінансів, які спрямовуються на відновлення знищених лісів, різні природоохоронні заходи, ліквідацію забруднення та забезпечення заходів, пов'язаних з охороною природи. Проте, Україна знаходиться на 60 місці серед 180 країн світу, згідно з актуальним Індексом екологічної ефективності [2].

До того ж, збільшення державного боргу та необхідність збереження фінансової стійкості національних економік потребувало розробки та впровадження антикризових програм, які з однієї сторони – зменшують державні витрати, а з іншої – збільшують доходи (в тому числі за рахунок реформування податкової системи шляхом розширення бази оподаткування за основними податками). Характерною рисою усіх антикризових програм є першочергова увага питанням підтримки малозабезпечених верств населення (надання цільових субсидій, регулювання мінімальної заробітної плати, регулювання зайнятості тощо). Крім соціальної спрямованості таких заходів вони мають і макроекономічне значення, оскільки є інструментом відновлення сукупного попиту[3].

Сучасним проблемам екологічного оподаткування та соціальної політики в Україні та світі присвячено праці багатьох авторів, як наприклад І.С. Верховод [4], О.М. Сущенко [5]. Незважаючи на наявність певних напрацювань та актуальність тематики, система екологічного оподаткування та фінансового

стимулювання соціального захисту суб'єктів господарювання потребує вдосконалення, адже існуюча система оподаткування не підтверджує своєї ефективності.

Тому, на сьогодні основним інструментом державної політики у галузі соціальної та екологічної політики є податкове регулювання. Сутність податкового регулювання полягає у коригуванні поведінки працедавців, користувачів людських та природних ресурсів, виробників екологічно шкідливої продукції. Також це дасть можливість зменшити податкове навантаження на капітал та працю.

Способом вирішення для екологічних проблем, може бути створення системи стимулювання для підприємств, високі доходи яких, збігаються з невеликою кількістю шкідливих викидів. Таким чином, згідно із запропонованим підходом, при розрахунку екологічних платежів необхідно враховувати як викиди забруднюючих речовин, так і доходи компанії. Такий рейтинг підприємств, за двома продуктивними факторами, дозволяє створити прийнятний набір варіантів і на їх основі розробити пільгові коефіцієнти екологічного податку.

Запровадження прогресивної ставки податку в нашій країні може бути важливим інструментом для зменшення соціальної нерівності та забезпечення більшої фінансової справедливості. Податки можуть бути налаштовані таким чином, щоб редистрибуція багатства відбувалася від багатих до бідних. Прогресивне оподаткування, коли вищі доходи оподатковуються вищими ставками, може зменшити рівень соціальної нерівності. Проте, така система ефективна лише при чесній податковій політиці.

Значних фінансових результатів від реформи екологічного оподаткування та соціального забезпечення вже отримала Німеччина. За даними Федерального управління навколишнім середовищем Німеччини у 2020 році дохід від екологічних податків склав 57,1 млрд євро. До того ж, рівень забруднення є одним з найнижчих в Європі. А прогресивна система оподаткування грає ключову роль у фінансуванні соціального забезпечення. Вона допомагає забезпечити, що всі громадяни мають доступ до медичних послуг, освіти та інших соціальних пільг. Наприклад, житлову допомогу на оренду житла отримували в 2020 році 592000 домогосподарств. Її сума склала 1,1 млрд. євро. У Німеччині житлову допомогу отримують 1,4 % німецьких домогосподарств [6,7].

Аналіз стану податків в Україні дає підстави для висновків про необхідність врахування таких пропозицій:

1. необхідно розширити практику застосування екологічних податків у частині оподаткування рухомих джерел-забруднювачів, відходів (автомобільні шини, акумуляторні батареї, поліетиленові пакети) і джерел забруднення в сільському господарстві (пестициди, добрива);

2. прогресивна система податку на прибуток сприяє соціальній справедливості, оскільки багатші громадяни сплачують більше податку та таким чином вносять більший внесок у фінансування соціальних програм;

3. необхідно покращити співпрацю державних і недержавних інституцій, наукових установ та громадських організацій;

Таким чином, окрім підвищення загальної ефективності системи, використання ресурсів для економіки, запропоновані підходи забезпечать державу новим інформаційним ресурсом щодо обсягу організацій, яким потрібно запроваджувати програми корпоративної соціальної відповідальності на підприємствах та які беруть участь у забрудненні навколишнього середовища, і дозволять вирішити нагальні екологічні та соціальні проблеми України.

Література:

1. Цілі сталого розвитку та Україна. Урядовий портал веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення 31.10.2023).

2. Україна за екологічною ефективністю - найгірша серед кращих? Deutsche Welle: веб сайт.URL: <https://www.dw.com/uk/україна-за-екологічною-ефективністю-найгірша-серед-кращих-18062020/av-53853087> (дата звернення 31.10.2023).

3. Іванов Ю. Б. Податкове регулювання соціального розвитку: світовий досвід та тенденції в Україні:[монографія] Х.: ФОП Александрова КМ. 2012 (дата звернення 31.10.2023).

4.Верховод І. Теоретичні основи ідентифікації та принципи реформування соціальної сфери економіки сучасної України. *Україна: аспекти праці*. 2014. №. 6. С. 28-37.

5. Гарлицька Д., Сущенко О. Перспективи реформування податкової системи України відповідно до вимог Угоди про асоціацію з ЄС у сфері захисту навколишнього середовища. *Бізнес Інформ*. 2017.№ 3. С. 254-258. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_3_42 (дата звернення 31.10.2023).

6. Indicator: Taxes related to the environment. Umwelt Bundesamt. Web site. URL: <https://www.umweltbundesamt.de/en/image/revenue-from-taxes-to-the-environment> (Last accesed: 31.10.2023).

11. Official site of the Federal Statistical Office of Germany (2021), “*Social statistics*”. URL: https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Social-Statistics/_node.html;jsessionid=AD24F08ADE7FB6F2E1E46F1145A0E00C.live741 (Last accesed: 31.10.2023).